

Zdzisław Pisz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

IDEA SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI W DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ

Streszczenie: głównym celem artykułu jest refleksja nad możliwością równoległego z koncepcją społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw rozwoju idei społecznej odpowiedzialności w procesie edukacji. Rozważania autora koncentrują się na trzech głównych zadaniach związanych z edukacją: przekazywaniu wiedzy, kształtowaniu umiejętności oraz socjalizacji i wychowaniu. Opierając się na tych zadaniach, autor stara się wskazać rolę idei społecznej odpowiedzialności.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność, działalność edukacyjna, interesariusz.

1. Wstęp

Liczne sygnały płynące z literatury przedmiotu, a także z praktyki gospodarczej, można już obecnie uznać za podstawę do stwierdzenia, że idea społecznej odpowiedzialności w biznesie na dobre zdomowiała się, a nawet spopularyzowała w rzeczywistości gospodarczej naszego kraju¹. Staje się niemal znakiem czasu, elementem pożądanym w wizerunku przedsiębiorstwa, cechą wyróżniającą, świadcząca o nowoczesności, o zachowaniu standardu działalności zarezerwowanego dla najlepszych firm przywiązujących dużą wagę do wszechstronnego partnerstwa w swojej działalności. J. Adamczyk stwierdza m.in.: „Społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw można interpretować jako zobowiązanie do transparentnego i etycznego prowadzenia działalności według zrównoważonego rozwoju oraz w dążeniu do dobrobytu społecznego, uwzględniając oczekiwania interesariuszy, ale zgodnie z prawem i normami zachowań”². Z interpretacji tej wynika, że owo zobowiązanie jest jednocześnie odcinaniem się od form działania postrzeganych jako grzechy główne firm, których niepożądanymi następstwami były w przeszłości, a także są współcześnie, zjawiska i procesy naruszające obowiązujący porządek społeczny, a mówiąc ogólnie, równowagę w systemie społecznym obejmującym politykę, gospodarkę i

¹ A. Paliwoda-Matiolańska, *Odpowiedzialność społeczna w procesie zarządzania przedsiębiorstwem*, C.H. Beck, Warszawa 2009.

² J. Adamczyk, *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2009, s. 10.

kulturę społeczną. Przedsiębiorstwa są elementami tego systemu, funkcjonują w otoczeniu ekonomicznym, politycznym oraz kulturowym i swoją działalnością mogą się przyczyniać do pomyślnego rozwoju całego systemu, mogą też przez „nieodpowiedzialną” działalność stanowić dla niego istotne zagrożenie, zarówno lokalne oraz regionalne, jak i krajowe, międzynarodowe, a nawet globalne. Działalność każdego elementu systemu społecznego jest zdeterminowana instytucjonalnie, materialnie i mentalnie. Każdy z wymienionych czynników można uznać za syntetyczne ujęcie licznych i zazwyczaj wielorakich warunków określających możliwości i szanse oraz bariery i ograniczenia. Nie jest odkrywcze stwierdzenie, że wymienione czynniki są powiązane całą siecią relacji o charakterze współzależności.

Wzrost zainteresowania koncepcją odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw można też postrzegać bardzo ogólnie jako wyraz dążenia do uwzględnienia w działalności firmy potrzeby harmonizacji relacji między instytucjonalnymi, materialnymi oraz kulturowymi (społecznymi) determinantami występującymi wewnątrz firmy i w jej otoczeniu. Integracja i globalizacja zlikwidowały wiele barier ograniczających zakres przestrzenny otoczenia. Rewolucja techniczno-technologiczna i informatyzacja oraz brak politycznych ograniczeń w dostępie do najnowocześniejszych rozwiązań technologicznych stworzyły nowe możliwości, ale także przyczyniły się do zachwiania równowagi. Zmiany w otoczeniu społecznym są również następstwami procesów globalizacji i integracji. Dotyczą systemów wartości, obowiązującej w nich hierarchii, postaw i zachowań, pragnień i oczekiwań.

Rozwiązania instytucjonalne wynikające z zasady subsydiarności zdecydowały o nowym układzie podmiotów partnerskich. Samorządy lokalne i regionalne są gospodarzami obszarów, na których zlokalizowane są przedsiębiorstwa korzystające z zasobów, ale jednocześnie zaspokajające wiele ważnych potrzeb społeczeństw lokalnych i regionalnych. Partnerstwo jest realizowane w konkretnej rzeczywistości instytucjonalnej, materialnej i mentalnej. Partnerzy dokładnie analizują zarówno bariery oraz ograniczenia, jak i możliwości oraz szanse, jakie tworzą wzajemnie dla siebie.

Jedną z ważniejszych płaszczyzn działania i partnerstwa jest edukacja i jej zadania. Pojawia się pytanie o możliwość, równoległego z koncepcją społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, rozwoju idei społecznej odpowiedzialności w procesie edukacji. Treść niniejszego opracowania obejmuje jedynie kilka refleksji na temat owej możliwości.

2. Edukacja i jej zadania

Wdrożona 1 września 1999 r. reforma ustroju szkolnego w naszym kraju była i jest próbą wyjścia naprzeciw wyzwaniom edukacyjnym XXI w. Czy w pełni udaną, obejmującą najważniejsze zadania edukacji, w tym nawiązujące do idei społecznej odpowiedzialności?

Na tak sformułowane pytanie trudno dać jednoznaczną i powszechnie akceptowaną odpowiedź. Między innymi dlatego, że zadania edukacyjne zmieniają się w czasie oraz są postrzegane nie przez pryzmat jednego celu, ale całej ich wiązki, a ich osiągnięcie jest również zdeterminowane przez obowiązujące rozwiązania instytucjonalne, sytuację materialną szkolnictwa oraz elementy kulturowe. W polityce społecznej wymienia się najczęściej dwie funkcje edukacji: gospodarczą i społeczną, którym przypisuje się liczne zadania. Zadania te powinny być realizowane na wszystkich poziomach kształcenia. W przypadku funkcji gospodarczej ogół zadań można wyrazić syntetycznie jako optymalne przygotowanie kadr uwzględniające potrzeby dynamicznie zmieniającej się gospodarki. Z funkcją społeczną łączone są zazwyczaj zadania związane z zaspokajaniem potrzeb poznania, z przygotowaniem do życia w społeczeństwie charakteryzującym się określoną sytuacją kulturową.

Z. Kwieciński wymienił obszary, które w sposób szczególny powinny generować zmiany w edukacji. Zaliczył do nich:

- demokratyzację życia politycznego, gospodarczego i społecznego,
- gospodarkę z mechanizmami rynkowymi,
- pluralizm polityczny i kulturowy,
- przygotowanie do przyspieszonego przepływu wzorców kulturowych³.

W opinii Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku, która pod przewodnictwem J. Delorsa opracowała raport dla UNESCO nt.: „Edukacja – jest w niej ukryty skarb”, do zjawisk o istotnym oddziaływaniu w najbliższej i bardziej odległej przyszłości należy zaliczyć:

- globalizację, której nie wolno ignorować i z którą należy się liczyć bez względu na miejsce i rolę danego podmiotu w procesach globalizacyjnych,
- ewolucję stosunków Północ-Południe, zmieniającą dotychczasowy podział i kierunki współpracy międzynarodowej,
- zmianę koncepcji politycznych w związku z zakończeniem zimnej wojny w układzie przeciwnych bloków politycznych,
- coraz większe znaczenie współczesnych środków przekazu informacji i komunikowania się, szybki rozwój wiedzy, stymulujący postęp techniczny i technologiczny, a także rozwój społeczny, który nie jest wolny od nierówności ograniczających aspiracje jednostek i grup społecznych⁴.

Analizując wskazane układy czynników generujących zakres przedmiotowy wyzwań edukacyjnych, nietrudno jest wskazać wyraźnie widoczny podział na zadania wynikające:

³ Z. Kwieciński, *Dylematy edukacyjne w systemie gwałtownej zmiany ich kontekstu społecznego i kulturowego*, [w:] A. Bogaj (red.), *Realia i perspektywy reform oświatowych*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 1997.

⁴ W. Rabczuk, *Strategiczne cele edukacji w świetle raportu J. Delorsa i Białej księgi UE*, [w:] A. Bogaj (red.), *Realia i perspektywy reform oświatowych*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 1997.

- z przesłanek wewnętrznych naszego kraju uwzględniających niedostatki systemu szkolnego sprzed reformy, decydujące o różnicach w rozwiązaniach istniejących w naszym kraju i występujących w wielu krajach europejskich i pozaeuropejskich oraz przyjęty kierunek przebudowy systemu społecznego,
- z przesłanek zewnętrznych skupiających uwagę na głównych tendencjach widocznych w kierunkach, zakresach i tempie zmian politycznych, gospodarczych i społecznych krajów najbardziej zaawansowanych w rozwoju.

Zatem przy każdej inicjatywie analizy zmierzającej do oceny systemu szkolnego i edukacji owe przesłanki należy mieć na względzie.

Na zadania edukacyjne można spojrzeć także przez pryzmat ich wewnętrznej struktury. Generalnie bowiem zadania edukacyjne można podzielić na trzy podstawowe obszary obejmujące:

- przekazywanie wiedzy,
- kształtowanie umiejętności,
- socjalizację i wychowanie.

Każdy z nich jest ważny, zadania do nich należące są realizowane w zakresie i natężeniu odpowiadającym etapom edukacji i są dostosowane do form kształcenia. Inne proporcje będą charakteryzować np. nauczanie początkowe, inne kształcenie zawodowe i jeszcze inne proces kształcenia ustawicznego.

Ta z konieczności bardzo związana charakterystyka zadań edukacyjnych była niezbędna, by można było zadać pytania dotyczące:

- możliwości przeszczepienia idei odpowiedzialności społecznej na grunt działalności edukacyjnej,
- zadań edukacyjnych związanych ze społeczną odpowiedzialnością,
- monitorowania zadań w zakresie społecznej odpowiedzialności.

3. Społeczna odpowiedzialność w działalności edukacyjnej

W krótkim opracowaniu niezwykle trudno jest dokonać analizy umożliwiającej wyczerpującą odpowiedź na pytanie dotyczące możliwości przeszczepienia idei społecznej odpowiedzialności na grunt edukacji. Co jednak nie oznacza, że nie można podjąć takiej próby, pamiętając o analogiach oraz różnicach między biznesem i edukacją, o części wspólnej obszarów wyznaczających zakresy działalności biznesowej i edukacyjnej. W warunkach pluralizacji podmiotów prowadzących działalność edukacyjną bez trudu można wskazać przykłady, w których edukacja, zwłaszcza pozaszkolna, jest niematerialną usługą świadczoną na ogólnych zasadach prowadzenia biznesu. Już jednak w przypadku różnego typu szkół analogia nie jest tak oczywista. Szkoły prowadzone przez podmioty prywatne nie mogą np. dowolnie dysponować dochodami, a więc brak jest jednolitej płaszczyzny porównania.

W jakim obszarze zatem należy poszukiwać podobieństw uzasadniających próbę przeszczepienia idei społecznej odpowiedzialności na grunt działalności edukacyjnej?

Odpowiedź na to pytanie nie jest łatwa, m.in. dlatego, że sama koncepcja społecznej odpowiedzialności w działalności przedsiębiorstw wciąż jeszcze pozostaje przedmiotem dyskusji. Różnorodność spojrzenia jest poniekąd spowodowana występującą w literaturze odmiennością poglądów na temat społecznej odpowiedzialności biznesu, a także rosnącą liczbą interpretacji omawianej kategorii i pewnym zróżnicowaniem w sposobie rozłożenia akcentów między zadaniami postrzeganymi w ramach społecznej odpowiedzialności⁵. W celu skupienia uwagi w tym ograniczonym objętościowo tekście przyjęto nieco uproszczone rozumienie społecznej odpowiedzialności, interpretację wybraną z wielu, niezbędną do poszukiwania analogii między społeczną odpowiedzialnością w działalności biznesowej i w działalności edukacyjnej.

J. Adamczyk w rozważaniach na temat genezy i rozwoju koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw stwierdza m.in.: „Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa oznacza, z jednej strony, konieczność ponoszenia konsekwencji działań, z drugiej zaś konieczność odpowiadania na potrzeby określonych ludzi, organizacji społecznych i podmiotów gospodarczych stanowiących jego otoczenie. W warunkach wzrastającej internacjonalizacji działalności przedsiębiorstw szczególnego znaczenia nabierają takie wartości, jak np. etyka biznesu, jakość środowiska, dobrobyt społeczeństwa”⁶.

Nie wdając się w szczegółową analizę sformułowań używanych do określania społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, można w uproszczeniu stwierdzić, że społeczna odpowiedzialność w działalności przedsiębiorstw wyraża się równoważeniem relacji między ich działalnością ekonomiczną, ekologiczną i społeczną. Za podstawę społecznie odpowiedzialnej działalności przyjmuje się koncepcję interesariuszy, zakładającą potrzebę identyfikacji wszystkich podmiotów pozostających w bezpośrednich lub pośrednich relacjach z przedsiębiorstwem, umożliwiającą właściwe kierowanie inicjatyw likwidujących lub przynajmniej ograniczających negatywne następstwa działalności przedsiębiorstw.

Biorąc pod uwagę dużą różnorodność podmiotów gospodarczych oraz specyfikę ich działalności, można zauważyć, że owo równoważenie działalności ekonomicznej, ekologicznej oraz społecznej pozostanie zazwyczaj w szczegółowych rozwiązaniach nie mniej zróżnicowane niż same przedsiębiorstwa. Elementem wspólnym wszystkich inicjatyw podejmowanych przez zróżnicowane przedsiębiorstwa jest ich

⁵ Z szerszym spojrzeniem na problem, z różnorodnością poglądów na temat społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw można się zapoznać m.in. w pracach: A.B. Carrol (red.), *Managing Corporate Social Responsibility*, Little, Brown and Company, Boston–Toronto 1977; A. Paliwoda-Matiolańska, wyd. cyt.; M. Rojek-Nowosielska, *Kształtowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, AE, Wrocław 2006; B. Rok, *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes. Programy, strategie, standardy*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2001; M. Rybak, *Etyka menedżera – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004; J. Adamczyk, wyd. cyt.

⁶ J. Adamczyk, wyd. cyt., s. 45.

dobrowolność. Chodzi więc nie o działania narzucone rozwiązaniami instytucjonalnymi związanymi z obowiązującym porządkiem politycznym, gospodarczym i społecznym, ale o inicjatywy własne podnoszące na wyższy poziom równowagę wymuszaną także rozwiązaniami instytucjonalnymi.

Czy analogiczny lub przynajmniej zbliżony sposób postrzegania odpowiedzialności społecznej można dostrzec w działalności edukacyjnej? A może raczej należałoby zapytać, czy owej idei nie warto popularyzować w działalności edukacyjnej?

Wszystkie szkoły w spluralizowanym systemie edukacyjnym należą do systemu obejmującego politykę, gospodarkę i kulturę społeczną. Ich działalność jest zależna od bardzo wielu czynników pogrupowanych w trzech obszarach przedmiotowych określanych jako determinanty instytucjonalne, materialne i mentalne, powiązanych całą siecią współzależności. Podstawową racją funkcjonowania szkół jest zaspokojenie potrzeb edukacyjnych społeczeństwa generowanych przez poziom rozwoju całego systemu społecznego, a także przez jego otoczenie zewnętrzne. Zaspokajanie owych potrzeb odbywa się głównie w różnego typu placówkach szkolnych. Występujące między nimi różnice są podyktowane ich funkcjami w systemie edukacyjnym, zadania zaś, najogólniej ujmując, można syntetycznie wyrazić we wspomnianym już wcześniej układzie trzech elementów, tj.:

- przekazywania wiedzy,
- kształtowania umiejętności,
- socjalizacji i wychowania.

Doświadczenia praktyczne ostatnich 20 lat transformacji systemowej i przeprowadzone zmiany w edukacji są dostateczną podstawą do stwierdzenia, że drogą zmian instytucjonalnych ustalających nową strukturę szkolnictwa i korekt programów nie udało się uzyskać w pełni zadowalających rezultatów. Warto przy tym zwrócić uwagę, że ocena wykonania zadań kryjących się za hasłami: przekazywania wiedzy, kształtowania umiejętności praktycznych oraz socjalizacji i wychowania, wymaga zastosowania odmiennych narzędzi. W ramach reformy ustroju szkolnego wprowadzonej ustawą z 8 stycznia 1999 r., został przyjęty system oceny zewnętrznej obejmującej wiedzę i częściowo umiejętności praktyczne. Sprawdziany, testy i egzamin maturalny mogą już być podstawą oceny pracy poszczególnych szkół. Istotną funkcję w tej dziedzinie pełni również rynek pracy. Sygnały zeń płynące w odniesieniu do szkolnictwa wyższego stały się podstawą do kolejnej inicjatywy ustawodawczej. Odpowiednie akty prawne są już na etapie końcowych prac rządowych. Niestety niewiele się zmieniło w odniesieniu do oceny realizacji zadań socjalizacyjnych i wychowawczych. Szkoły walczą z wieloma przejawami zjawisk patologicznych, ale jest to typowe ograniczanie następstw, a nie eliminacja racji, w następstwie których patologie się pojawiają. Zadania te są obowiązkiem ustawowym, ale brak odpowiednich narzędzi ich monitorowania powoduje, że swym charakterem odbiegają znacznie od dwóch pozostałych zadań. A przecież znaczenie tych zadań we współczesnym świecie jest coraz większe. Ich treść, z jednej strony, powinna gwarantować podtrzy-

mywanie tożsamości narodowej w warunkach integracji i globalizacji, z drugiej zaś, powinna przygotowywać do zderzenia z wielokulturowością. Jest ona coraz częściej obecna w najbliższym i dalszym otoczeniu, w szkole, życiu zawodowym oraz prywatnym. Rozumienie odmienności oraz ich poszanowanie staje się warunkiem koniecznym współpracy we wszystkich obszarach aktywności. Oprócz znajomości języków obcych, umiejętność życia w otoczeniu wielokulturowym nabiera coraz większego znaczenia nie tylko poza granicami naszego kraju, ale także wewnątrz. Wobec braku skutecznych narzędzi oceny jakości pracy w tym obszarze zadań warto się odwołać do idei społecznej odpowiedzialności. Nowe systemy oceny produktu działalności szkół, czyli absolwentów, są podstawą niezadowolenia z efektów kształcenia. Dotyczy to praktycznie wszystkich poziomów nauczania i rodzajów szkół.

Można ogólnie stwierdzić, że szkoły nie zaspokajają oczekiwań interesariuszy. Kim są interesariusze działalności edukacyjnej? Jakie typy relacji wyznaczają grupy interesariuszy? Łatwiej byłoby wskazać interesariuszy dla konkretnej szkoły niż w ogóle dla szkolnictwa. Wobec powszechności szkół, łącznie z gimnazjalnymi, można mówić o powszechności bycia interesariuszem. Ogólnie jednak, ze względu na różnorodność relacji łączących różne zbiorowości ze szkolnictwem w ogóle czy konkretną szkołą, można przykładowo wymienić następujących interesariuszy:

- państwo,
- samorządy regionalne,
- samorządy lokalne,
- inne placówki szkolne,
- pracodawców,
- uczniów,
- nauczycieli,
- pracowników administracji szkolnej,
- rodziców.

Wymienione podmioty bezpośrednio lub pośrednio ponoszą nakłady na edukację, mając nadzieję uzyskania usługi edukacyjnej na spodziewanym poziomie gwarantującym zaspokojenie potrzeby związanej z funkcjami gospodarczą lub społeczną. Owo niedostosowanie rezultatów działalności edukacyjnej do oczekiwań można scharakteryzować za pomocą wielu cech; są to m.in.:

- nierówny dostęp,
- nadmiernie zróżnicowaną jakość,
- nie zharmonizowany proces edukacji.

Podjęta próba oceny możliwości przeniesienia idei społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw do analiz dotyczących działalności edukacyjnej została ograniczona do wybranych aspektów zarówno społecznej odpowiedzialności, jak i szkolnictwa. Należy przypuszczać, że w najbliższym czasie kierunek poszukiwania rozwiązań poprawiających efektywność edukacji będzie się rozwijał równoległe z rozwiązaniami dotyczącymi struktury i organizacji systemu szkolnego.

4. Podsumowanie

Dotychczasowe wysiłki zmierzające do poprawy rezultatów działalności edukacyjnej nie przyniosły zadowalających wyników. Dokonano wielu zmian na wszystkich poziomach edukacji, ale ich następstwa dalekie są od oczekiwań poszczególnych partnerów procesu edukacyjnego. Czy to oznacza, że bardziej znacząca poprawa nie jest możliwa? Twierdząca odpowiedź na to pytanie byłaby z pewnością zbyt pesymistyczna. Wydaje się bowiem, że niezadowalające efekty są m.in. następstwem nadmiernie sformalizowanego poszukiwania lepszych rozwiązań. Szkoły przystosowują się do zbyt częstych regulacji, koncentrując uwagę na sprostaniu formalnym wymogom, a za mało wagi przywiązują do własnych inicjatyw, do poszukiwania rozwiązań uwzględniających specyfikę szkoły. Wydaje się, że pewną szansę poprawy sytuacji w edukacji stwarza koncepcja społecznej odpowiedzialności. Równoważenie zadań w układzie: przekazywanie wiedzy – kształtowanie umiejętności – wychowanie i socjalizacja, powinno wyjść poza obwarowane przepisami reguły. Dla szkół powinno stać się szansą na uzyskanie przewagi konkurencyjnej na coraz trudniejszym rynku edukacyjnym. W sytuacji istotnych zmian demograficznych charakteryzujących się znacznym spadkiem liczby uczniów i studentów, zarówno na poziomie objętym obowiązkiem ustawowym, jak i w szkołach ponadgimnazjalnych należy umożliwić szkołom konkurowanie na rynku, m.in. przez poprawę wizerunku uwzględniającego w dużym zakresie koncepcję społecznej odpowiedzialności w edukacji. Tak jak przedsiębiorstwa, szkoły powinny być oceniane nie tylko przez zobiektywizowane oceny zewnętrzne wyników kształcenia, ale według znacznie większego zbioru mierników, wśród których znajdują się charakterystyki opisujące poziom realizacji zadań nawiązujących do społecznej odpowiedzialności szkoły. Systematyczność owych ocen stworzy możliwość monitorowania pracy szkół oraz oceny tendencji. Wiadomo przecież, że nie wszystkie szkoły wystartują do owej rywalizacji z takiego samego poziomu, a zauważalna tendencja może być także właściwym wskaźnikiem wykorzystywanym do dokonywania ocen.

Literatura

- Adamczyk J., *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2009.
- Carrol A.B. (red.), *Managing Corporate Social Responsibility*, Little, Brown and Company, Boston–Toronto 1977.
- Kwieciński Z., *Dylematy edukacyjne w systemie gwałtownej zmiany ich kontekstu społecznego i kulturowego*, [w:] A. Bogaj (red.), *Realia i perspektywy reform oświatowych*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 1997.
- Paliwoda-Matiolańska A., *Odpowiedzialność społeczna w procesie zarządzania przedsiębiorstwem*, C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Rabczuk W., *Strategiczne cele edukacji w świetle raportu J. Delorsa i Białej księgi UE*, [w:] A. Bogaj (red.), *Realia i perspektywy reform oświatowych*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 1997.

- Rojek-Nowosielska M., *Kształtowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, AE, Wrocław 2006.
- Rok B., *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes. Programy, strategie, standardy*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2001.
- Rybak M., *Etyka menedżera – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

THE IDEA OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN EDUCATIONAL ACTIVITIES

Summary: The main aim of the article is to consider the possibility of developing the social responsibility idea in the education process. The author focuses on three main tasks connected with education: transfer of knowledge, development of skills and socialization, and education. Basing on these tasks, the author tries to indicate the role of the social responsibility idea.